

М. Т. РИЛЬСЬКИЙ ПРО ІНОЗЕМНІ СЛОВА¹

Один науковий працівник, бажаючи зробити приємність іншому, сказав: «Нашому колективу дуже хотілося б, щоб цю роботу очолила така *одіозна* постать, як ви». Його спокусило очевидно «пишне» звучання іноземного слова «одіозний», яке в його уяві асоціювалося мабуть із «грандіозний» чи що. Коли тому науковцеві було пояснено, що термін латинського походження *одіозний* означає *ненависний, небажаний, неприйнятний* і т. ін., то він, звичайно, зніяковів. Але потяг до прикрашання своєї мови непотрібними і раз у раз невірно чи неточно вживаними іноземними слівцями властивий багатьом нашим товаришам, і він, цей потяг, здається мені лихом, проти якого треба боротись і боротись.

Читачі знають, що В. І. Ленін у відомій статті «Об очистке русского языка» (Соч. XXIV, 662) обурювався недоречним вживанням іноземних слів у російській мові і наводив такий приклад: «...употребляют слово «будировать» в смысле возбуждать, тормозить, будить. Но французское «boudier» (будэ) значит сердиться, дуться. Поэтому будировать значит на самом деле «сердиться», «дуться».

На цю статтю Леніна і на це місце зокрема посилаються частенько. Проти занечищення і російської, і української мови *непотрібними* і недоладно-вжитими слівцями закордонного походження провадиться, я сказав би, запекла війна на сторінках нашої преси. А проте...

А проте й досі раз у раз натикаєшся на дивовижні речі. Я маю твердий намір оголосити колись чималенький список отаких «красивих» дивоглядів, що ними псують нашу прекрасну мову люди, не зовсім точно обізнані із походженням та значенням уживаних ними слів. Шкодную, що досі не завів відповідної картотеки, але маю сумну надію, що таку картотеку можна буде влаштувати за який місяць...

А тим часом — про одно тільки дієслово, яке чомусь дуже злюбили наші літератори і науковці, — дієслово *імпонувати*. У мене склалося враження, що йде просто якийсь конкурс на невірне вживання цього слова. Спинюсь на останньому свіжому прикладі.

В «Літературній Україні» від 24 грудня ц. р.² вміщено замітку (із Львова) під заголовком «Мову — під вчительський контроль». Автор цілком справедливо вважає, що стежити за чистотою мови (і української, і російської), якою говорять наші громадяни, — безпосередній обов'язок учителів-мовників. Він законно обурюється: «Дуже прикро, коли той чи інший учитель іноді обмежується прищепленням культури мови лише на уроці. Він іноді чує, як на перерві або на вулиці учні вживають жаргонізми, вульгарізми, неправильно вимовляють те чи інше слово — спотворюють, нівечать усну мову, — чує, а не поправить. Мовляв, навіщо — це ж не під час уроку?...»

Можна тільки підписатись під цими словами.

Але прочитаємо перше речення останнього абзацу цієї замітки:

«Отже, контроль над словом, на нашу думку, цілком *імпонує* вчителю-мовнику».

Я підкреслив слово *імпонує*, бо воно якраз може дати вдячний матеріал учителю-мовнику, як приклад різуче невірного вживання. Загляньмо хоч би в «Словник іншомовних слів» (К., 1951): «Імпонувати [лат. *imponere* накладати, навіювати], — викликати повагу, справляти велике враження».

У «Толковом словаре русского языка» за редакцією Д. М. Ушакова бачимо: «**Импонировать**, рую, руешь, *несов. кому-чему* (от латин. *impono*, букв. вкладываю) [книжн.]. Производит выгодное впечатление, внушают уважение, привлекают к себе, располагать в свою пользу».

«Словарь современного русского литературного языка» Академії наук СРСР (том п'ятий, 1956) дає такі два значення слова «импонировать»: «1. Производит сильное впечатление, поражать (внешностью, величием, умом и т. п.). 2. Производит приятное впечатление, нравиться».

¹ Публікацію підготував Г. М. Колесник.

² «Літературна газета» від 24 грудня 1963 р.

Подібні тлумачення українського «імпонувати», російського «импонировать» знайдемо ми і в інших словниках. Але ніде не знайдемо хоч якогось натяку на те значення, в якому вжив це слово, керуючись якнайкращими намірами, N. Попробуйте підставити будь-який із відповідників, пропонованих словниками, в процитоване речення і з корисної і потрібної замітки N вийде звичайнісінька нісенітниця.

Без іноземних слів у культурній мові не обійтись. Але варто вживати їх тільки тоді, коли вони справді dokonче потрібні — і, це вже безумовно, у властивому їм значенні...

Видатний український радянський поет і вчений академік М. Т. Рильський виявляв великий інтерес до науки про мову — лінгвістики, його перу належить цілий ряд блискучих праць, присвячених питанням історії української літературної мови, мови і стилю художньої літератури, лексикографії і культури мови. Окремі з них ще не були надруковані. Стаття друкується вперше за автографом, який зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН УРСР, ф. 137.